

Tečaj XXXVIII.

Ožujak 1914.

Broj 3.

Šumarski list.

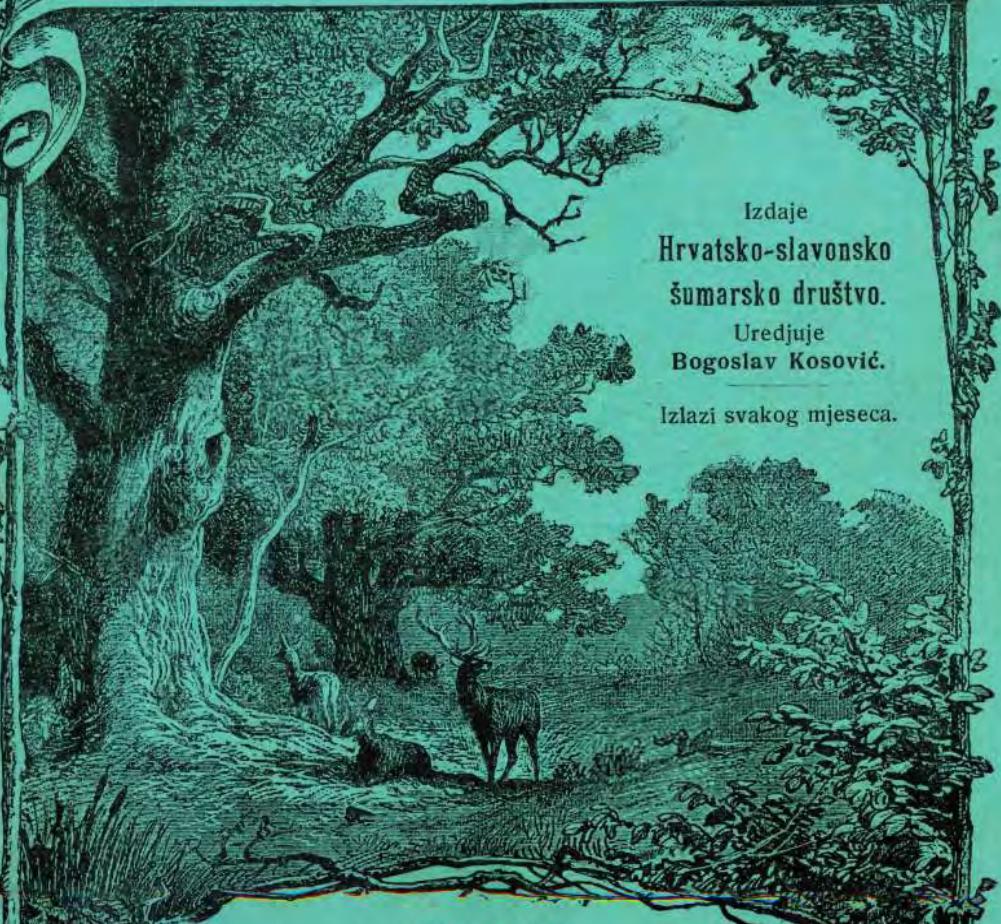
Organ

hrv.-slav. šumarskoga društva

Izdaje
Hrvatsko-slavonsko
šumarsko društvo.

Uređuje
Bogoslav Kosović.

Izlazi svakog mjeseca.

ZAGREB 1914.
Naklada hrv.-slav. šumarskoga društva.

Krčenje šuma i panjeva najnovijom Nobelovom rasprsnjivom tvaru „ASTRALIT“

ima slijedeće prednosti prema krčenju panjeva po težacima: Uštedi se najmanje dvije trećine vremena; Treba daleko manje radnih sila; Troškovi su znatno manji; Odmah se dobije zemljište skroz čisto od žilja što izključuje, da bi se satrle orače sprave; već prve godine daje zemljište žetu, jer se astralitom zemljište brzo ikrči, pa se ne zakasni sa sjetvom; Panjevina i žilje uporabi se najzidašnije, jer se oboje odmah razsitiđeno može transporirati.

Tlo se silno razrahlji.

Nobelova najnovija razprsnjiva tvar, kojom se sasvim sjegurno barata „ASTRALIT“

Jest priznato najbolja i najsjegurnija, a uz to najbolje djelujuća razprsnjiva tvar današnjeg doba. Njome se uštedi najviše kod minanja ma koje vrsti. „ASTRALITOM“ se može sasvim uspješno meliorirati zemljište, rigolati vinograde, praviti jame za voćke, njime se može tvrdi zemljište razrahliti, a naročito se može njime prekinuti tvrda kora u vršinskom tlu. Po astralitu se može tući, udarati, ribati, on se može pripaliti ili na led metnuti, to sve na njega nedjelje. To je sve oblastno za njega utvrđeno, radi česa nisu nužne mjere opreznosti kod manipulacije s njime, kao što su nužne kod manipulacije sa dinamitom. On se može predati kao obični tovar na željeznici ili kao brzi tovar, a može ga svaki i njobičniji radnik nositi u ruci bez ikakve pogibelji.

O astralitu daje svom pripravnošću upute:

Dioničko društvo **Dynamit Nobel u Beču i Požunu** (Actien Gesellschaft Dynamit Nobel, Wien und Poszony) koje šalje besplatno svoje tehničare da upute radnike u posao. Opis načina krčenja panjeva sa „ASTRALITOM“ šalje se zanimanicima na zahtjev badava

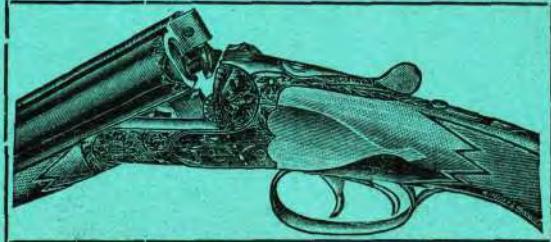
12-3

CJENIK 1914.

NOVOSTI
POPRAVCI
STRELIVO

I. B. TVOR. DRUŠTVO ORUŽJA
„P. WERNIG“
BOROVLJE (FERLACH) KORUŠKA.

1867

Hrvatski cjenici i dopisivanje.

BROJ 3. U ZAGREBU, 1. OŽUJKA 1914. GOD. XXXVIII.

ŠUMARSKI LIST

Pretplata za nečlanove K 12 na godinu. -- Članovi šumar. društva dobivaju list bezplatno. — Članarina iznosi za utemjitelja K 200. — Za članove podupirajuće K 20. — Za redovite članove I. razreda K 10 i 2 K pristupnine. — Za lugarsko osoblje K 2 i 1 K pristupnine i za »Šum. liste« K 4 u ime preplate. — »Lugarski viestnik« dobivaju članovi lugari badava. Pojedini broj »Šum. liste« stoji 1 K. Članarinu i pretplatu na list prima predsjedništvo društva.

Uvrstbina za oglase: za 1 stranicu 16 K; za pol stranice 9 K; za trećinu stranice 7 K; četvrt stranice 6 K. — Kod višekratnog uvrštenja primjereni poj.

Novčane vrjednote.

Pribrao **Ivan Grčević**, rač. savjetnik.

(Svršetak)

Državna vjeresija.

Posao vjeresije biti će zajedničan, kad budu, kako Ugarska, tako i ostale zemlje Njegovog Veličanstva obzirom na postojeće okolnosti i sobstvene svoje koristi radi za cijelji shodno pronašle, da koji dug zajedno i skupa učine. Kod takovih zajmova zajedničkim sporazumkom utanačiti valja sve ono, što se na sklapanje ugovora, te na način upotrebljenja uzajmljenoga novca i njegovu izplatu proteže. (Vidi § 56. zak. čl. XII. 1867. temeljnog zakona austro-ugarske nagode).

Svim kraljevinama krune ugarske zajednički poslovi su nadalje: novčarstvo, kovani novac i bankarstvo, kano i ustavljivanje sustava novčanoga i obćenitoga novčanoga mjerila, izpitivanja i odobravanja onih trgovačkih i državnih ugovora, koji se jednakom tiču svih zemalja krune sv. Stjepana, ili se odnose na zemljističnu promjenu; odredbe glede banaka, zavoda za vjeresiju i osiguravanje, povlastice, mjere i vase; zatim zaštita maraka i muštra, punciranje, vlastništvo književnih i umjetnih proizvoda, pravo pomorsko, trgovačko, mjenbeno i rudno, te obće trgovina, mitnice i malte, brzjavci, pošte, željeznice, luke, brodarstvo i one državne ceste i rijeke, koje se kraljevine Ugarske i kraljevine Dalmacije,

Hrvatske i Slavonije jednakim načinom tiču. (Vidi § 9. zak, čl. I. temeljnog zakona hrvatsko-ugarske nagode g. 1868.).

Ako država nije u stanju, da svoje potrebe pokrije iz vlastitog dohodka ili imetka, prinuždena je upotrebiti vjeresiju t. j. uzeti u zajam tudi imetak. Uredjenom je kućanstvu zadača, da se redovite potrebe podmiruju iz dohodka, za to se uporaba vjeresije dozvoljava u izvanrednim okolnostima kao nenadano padanje dohodka iz slučajnih uzroka, velike i svršishodne investicije, uslijed naglog i neočekivanog porasta potrebština n. pr. u slučaju rata ili elementarne nesreće.

Uslijed osebujnog položaja države i njezinoga kućanstva u mnogom se razlikuje državna vjeresija od privatne vjeresije. Najvažnija je razlika s jedne strane to, što država uslijed svog stalnog značaja može podignuti i takav zajam, kod kojega povratak glavnice nije od bitne važnosti. Dostatno je, ako se obeća, da će se kamati točno plaćati. S druge strane može država u slučaju nužde uzeti zajam i prisilnim načinom od svojih pripadnika. Pravi su državni zajmovi stoga samo oni zajmovi, koji su dani iz slobodne volje, dočim prisilni zajmovi imaju donekle narav poreza. Zajmovi se i vjeresijske operacije mogu sklopiti samo na temelju ovlasti zakonodavstva.

Državni se dugovi dijele u stalne i viseće državne dugove. Stalni (fundirani) dug može biti opet opredjeljeni amortizirani dug ili rentovni dug. Amortizacioni dug može biti opet opredjeljeni amortizacioni dug ili rentovni dug. Amortizacioni dug može biti i dobitni zajam, ako vjerovnik pokraj glavnice i eventualnih manjih kamata ima pravo primjerice na učestvovanje u lutriji.

Redovni i amortizacioni dug kod država osim redovnih kamata odplaćuje i glavnici polag ustanovljene osnove.

Viseći su dugovi viševrstni, te potječu dijelom iz poslovnog djelovanja države ili iz naravi blagajničkog rukovanja. Uz uredjeno se kućanstvo može upotrijebiti viseći dug za naknadu vremenitih manjaka. Viseći su razne vrsti privatno-pravni dugovi, blagajničke note, erarne note, polozi,

jamčevine itd. To su obično oni dugovi, što ih država sklapa u časovitoj potrebi. Takav se zajam sklapa obično na nekoliko mjeseci. Kad se nakupi toliko visećih dugova, da ih ne može država odmah isplatiti, onda se takovi dugovi konsolidiraju ili pretvore u fundirane dugove.

Posebna je vrst visećih dugova papirnati novac. Rukovanje visećega duga povjerenje je zakonskim člankom XLVI. 1868. uslijed zajedničkoga jamčenja od strane zemalja ugarske krune, kao što i zemalja zastupanih u carevinskom vijeću, zajedničkom ministru financija, te mu je zato određen poseban odsjek.

Za pregled rukovanja izabiraju jednako zemlje krune ugarske, kao i zemlje zastupane u carevinskom vijeću, svaka stranka po jedno pregledno povjerenstvo od šest članova i tri namjestna člana. Članovi povjerenstva biraju se za cijelo vrijeme, dok traje zastupnička vlast, a u slučaju raspusta državnoga sabora i carevinskoga vijeća, nastavlja povjerenstvo svoje poslovanje, dok ne obave nove izbore sakupljena zakonodavna tijela.

Kuća velikaša ili gornja kuća bira u svako povjerenstvo dva člana i jednog namjestnog, a zastupnička kuća ili dolnja kuća četiri člana i dva namjestna člana.

Svako povjerenstvo vodi protuzatvor od glavne pričuvne zaklade državnih nota i pregledava djelovanje posebnog odsjeka pridijeljenog zajedničkom ministru financija za rukovanje visećeg duga.

Za gradnju željeznica i kanala ovlasti se zaključkom sabora ministarstvo, da podigne zajam na amortizacionu odplatu. Kao jamstvo služe izgradjene željeznice i kanali tako, da se odgovarajući godišnji obroci uložnoj glavnici od vremena do vremena uknjiže kao na glavni uložni predmet za one željeznice i kanale, koji će se graditi iz podignutog zajma. Osim toga posebnoga založnoga predmeta jamči država sa svim svojim prihodima za točno vršenje obvezanih dužnosti u predmetu povrate zajma. Izdane obveznice sa kuponima od takovih zajmova oslobođene su od postojećih

biljegovnih i dohodarstvenih prihoda. Takovi se zajmovi mogu upotrijebiti samo za izgradnju onih željeznica i kanala, za koje je stvoren posebni zakon.

Državni računarski dvor uredjen je zakonskim člankom XVIII. 1870. zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora za kontrolu državnih primitaka i izdataka, za pregledbu uprave sa državnim blagom i državnim dugom i u obće za pregledbu državnog računovodstva. Kontrola se konsolidiranih i višečih državnih dugova obavlja na temelju podataka od ministra financija, a to su:

1. Ugovori i pravila za uredjeni postupak;
2. povjestnički opis vjeresijske operacije, koji sadržava sve važnije momente operacije, te prepis osnove za odplatu ili žrijebanje, obrazce (bijelice) izdanih zadužnica;
3. izkazi o kolikoći zadužnica državnog duga ili državnih doznačnica, o zalihi jošte neizdanih zadužnica državnog duga o posljedku obavljenih žrijebanja, te o izdanim i izplaćenim državnim zadužnicama.

Na temelju tih podataka izpituje državni računarski dvor, da li je izdavanje uslijedilo na zakonom dozvoljeni način, da li je unišla zakonom ustanovljena novčana svota, da li svota izdanih državnih zadužnica ne prekoračuje zakonom ustanovljenu svotu, da li se točno obdržavaju zakonom ustanovljene osnove, odplate i žrijebanja, da li se slažu primitci i izdatci gledom na prepise, skupisne i razpisne poslove rukovanja zadužnicama i konačno da li se točno vode glavne knjige o državnom dugu. Osim toga kontrolira računarski dvor po svojim organima gruntovnu uknjižbu državnih dugova, u koliko je takova u smislu zakona imala obaviti, zatim kolikoću savremeno kovanog i u promet stavlenoga sitnoga novca, te na temelju izkaza ministra financija izpituje, da li su prigodom kovanja novca obdržavane ustanove zakona i da li iznos kovanog sitnoga novca ne prekoračuje zakonom ustanovljenu svotu.

Državne rentovne obveznice.

Državne rentovne obveznice (krunsa renta) nastale su uslijed konvertiranja jur postojećih državnih dugova.

Na temelju zakonskog članka XXI. 1892. zajedničkog ugarsko-hrvatskog državnog sabora podijeljena je ovlast ministru financija, da može u ime države u obveznicama i dionicama izraženu glavnici odkazati posjednikom dolje navedenih obveznica i dionica, te u gotovom izplatiti njihovu glavničnu nominalnu vrijednost onim posjednikom, koji u zamjenu ne prihvate nove obveznice, koje će se izdati uz umjerenije kamate.

Ove postojale obveznice i dionice odredjene su, da se uvuču:

A) obveznice 5% ugarske papirne rente u nominalnoj vrijednosti od 358,487.000 forinti;

B) obveznice odkupa remanencijalnih zemljišta i krčevina;

C) dionice društva podržavljene prve erdeljske, dunavsko-dravske, alföld-riječke, budapešt-pečuhkske, prve ugarsko-galičke, ugarske zapadne i ugarske sjevero-istočne željeznice;

D) 1. 5% srebrni prvenstveni zajam g. 1869. sa 28,328.400 for. i g. 1871. sa 3,120.000 for. od podržavljene ugarske sjevero-istočne željeznice;

2. 5% srebrni prvenstveni zajam I. izdanje sa 21,000.000 for. i II. izdanje sa 3,276.400 for. od podržavljene ugarske zapadne željeznice onog dijela, koji obtereće ugarske pruge;

E) 1. zlatni prvenstveni zajam sa 6% na 1,605.000 for. i sa 5% na 26,000.000 maraka podržavljene ugarske sjevero-istočne željeznice;

2. od sjedinjenog prvenstvenog zajma, izdanog po ugarskim željeznicama na temelju zakonskih članaka XLI. 1875. i XI. 1876. imali su se uvući svi oni efekti, koji dospijevaju počevši od 1. srpnja 1892.

Na mjesto uvučenih i nabrojenih dugova pod sl. A), B), C) i D) izdane su uz manje kamate bezporezne rentovne obveznice, koje glase na zakonskim člankom XVII. 1892. ustanovljenu krunsku vrijednost, dočim se za dugove pod točkom

E) izdaju nove bezporezne obveznice slične 4%-noj zlatnoj renti, koja je u promet stavljena na temelju zakonskog članka XXXII. 1881.

Dalnje je izdanje 4% državnih rentovnih obveznica uslijedilo na osnovi zakonskih članaka VIII. 1900; V. 1902; XIV. 1904. i XV. 1909.

Za investicije i opreme izvedene na prugama kr. ug. državnih željeznica dozvoljena je vjeresija sa 246,017.792 krune zakonskim člankom XXX. 1897.

Ministar je financija napose ovlašten na temelju ustanova § 7. rečenog zakonskog članka, da može emitirati ili izdati $3\frac{1}{2}\%$ rentovne obveznice, koje glase na krunsku vrijeduost ustanovljenu zakonskim člankom XVII. 1892.

Za pokriće anuiteta za amortizaciju glavnica državnih zajmova za kr. ug. drž. željeznice ovlašten je ministar financija zak. člankom VIII. 1880., da može svake godine izdavati 6% od poreza proste obveznice zlatne rente. Kasnije je zakonskim člankom XI. 1880. preinačena ta ustanova za pokriće anuiteta za amortizaciju glavnica, da ministar financija pribavi potrebnu svotu ili izdanjem obveznica zlatne rente, na koje kamati ne mogu nadmašiti 6%, ili pako pokrije izdanjem i prodajom prihodnjačkih obveznica, koje će se ukamatiti sa 5% aust. vr. Napokon je stvoren zak. čl. XXXII. 1881. ob okupu 6% obveznica ugarske zlatne rente i ob izdanju 4% obveznica ugarske zlatne rente toga odkupa radi. Da se obavi ta operacija, stavljen je rok do konca g. 1883., a najkasnije do konca g. 1884. Ove 4% obveznice ugarske zlatne rente i danas kolaju u prometu.

Hrv. slav. regalno-odštetne obveznice.

Zakonskim člankom XXXV. 1888. uredjeno je državno dohodarstvo o točenju pića. Država si je pridržala izključivo pravo razpolaganja sa točenjem žestokih pića i sa prodajom takovih na malo. Da se odštete ovlašteni na točenje pića, to je na temelju ustanova § 50. rečenog zakonskog članka ovlašten ministar financija, da sporazumno sa banom kralje-

vina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije izda obveznice do potrebne visine za odštetnu glavnici, te će se u prvom redu od prihoda dohodarstva točenja pića namiriti kamatne i amortizacionalne potrebštine izdanih obveznica. Tako su na temelju zak. članka XXXV. 1888. izdane $4\frac{1}{2}\%$ hrv. slav. regalno odštetne obveznice.

U hrvatskom je saboru stvoren zakon 27. prosinca 1889. ob odšteti regalnoga prava točenja u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji. Pravo je regalnoga točenja pića ukinuto sa 1. srpnja 1890. Ustanovljena odštetna svota imala se je podmiriti do konca g. 1892. Za tu su svrhu izdane za promet prikladne i na donosnika glaseće državne obveznice, koje se odkupljuju putem izžrijebanja tečajem 70 godina. Prava su na odštetu pripala za:

1. „Plemičko, vlastelinsko pravo“, t. j. ono pravo točenja, koje sačinjava pripadnost valastelinskoga ili plemičkog posjeda;

2. „pravo, koje se osniva na zakonu“ (urbarsko pravo), simo spadaju sva ona prava točenja, koja su bivši podanici izvršivali tečajem tri ili šest mjeseci t. zv. „urbarsko vino-točje“ (zak. čl. VI. g. 1836);

3. „prava, koja se osnivaju na povlastici“ (privilegium), t. j. prava točenja podijeljena pojedincem, moralnim osobama, gradovom i občinama, gradskim kurijama putem povelja, koje stoje u porabi, te su providjene sa propisanim formalnostima;

4. „prava točenja, što su ih izvršivale obćine kao juridičke osobe“;

5. „sva ona prava, koja su godine 1848. i od tada samovlastno i bez zaprijeke izvršivana“.

Temelj kod regalno pravne odštete je petina ukupnog regalnoga dohodka za vrijeme od 1. siječnja 1882. do 31. prosinca 1886., koji je bio oporezovan dohodarinskim, odnosno rentovnim ili kamatnim porezom.

Prije izdanja obveznica plaćali su se kamati koncem svake godine uz rentovne kupone počevši od 1. srpnja 1890.

do konca godine 1892. Nakon izdanja državnih obeznica sve do njihovog odkupa plaćaju se kamati na dospjeli rok kupona, koji naknadno dospijevaju svake pol godine.

Naredbom od 30. listopada 1893. broj 50.826 odobrena je privremena odplatna osnova regalno odštetnog duga temeljem § 21. zakona od 27. prosinca 1889., po kojoj se od-kupljuju $4\frac{1}{2}\%$ hrvatsko-slavonske regalno odštetne zadužnice polugodišnjim žrijebanjem počevši od studenoga 1893. kroz daljnih pet godina. Glavnica je iznašala 16,650.000 forinti a. vr. Ova je privremena osnova zamijenjena sa konačnom odplatnom osnovom izdanom uslijed naredbe od 8. travnja 1895. broj 15966. Žrijebanje je započelo 1. listopada 1895., a vuče se redovno dvaput godišnje 1. travnja i 1. listopada. Zadnje žrijebanje pada na 1. listopada 1960. Glavnica je iznašala 16,611.050 forinti a. vr., a polugodišnji kamati sa izžrijebanim iznosom iznašaju oko 396.000 forinti.

Hrv.-slav. zemljo-razteretne zadužnice.

Temeljni je propis u pogledu razrešenja i uredjenja urbarskih i srodnih im odnošaja u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji cesarski patent od 2. ožujka 1853. (Smrekar: knjiga IV, str. 872. i 961.)

Za uredjenje i rukovodjenje razteretnoga fonda sadržaje propise cesarski patent od 16. siječnja 1854. Na osnovi toga patenta utemeljen je i odmah je stupio na snagu razteretni fond za kraljevine Hrvatsku i Slavoniju, odakle će se po propisu ustanovljena odšteta, koja se ima nabaviti iz zemaljskih prihoda, upotrijebiti a) za prestala prava i beriva uslijed dokinuća urborskoga saveza i gospoštinske sudbenosti, b) za duhovničke desetke, koje su prešle u vlastničtvvo ljudi budi uslijed kraljevinskog darovanja (donatio regia), budi uslijed pravovaljanih fasija perenalnih i c) za izgubljeni desetak nižega duhovničtva. Ovaj fond sačinjavaju doplatci k izravnim porezima i prema potrebi doplatci k onim neizravnim daćama, koje su po svom uredjenju prikladne za takav doplatak. Razteretni fond izdaje u pravilu petpostotne

zadužnice za sve odštetne tražbine, koje mora namiriti po svom određenju.

Zadužnice se nazivaju: „Zemljistično razteretne zadužnice kraljevine Hrvatske i Slavonije“ § 6. car. patenta). Kamati od zadužnica dospijevaju svake pol godine i izplaćuju se u gotovom.

Za ove je zadužnice jamčila ukupna cesarevina prije, nego li je sklopljena hrvatsko-ugarska nagoda, te stoga uživaju sve prednosti državnih papira. Prikladne su za plodnosno ulaganje sirotinjske, skrbljeničke, štedioničke, crkvene, fondovne i zadužbinske glavnice.

Blagajničke poslove razteretnoga fonda vodi kr. glavna državna blagajna u Zagrebu.

Zadužnice se izkupljuju putem žrijebanja po ustanovljenoj uništnoj osnovi. Žrijebanje se obavlja dvaput svake godine dne 30. travnja i 31. listopada. Žrijebane se zadužnice izplaćuju u gotovom šest mjeseci po obavljenom žrijebanju. Nakon ustanovljenog isplatnog roka ne nose više nikakovih kamata zadužnice, koje su žrijebom izvučene. Dan se isplatnog roka za žrijebane zadužnice oglašuje u službenim novinama. Stranke su dužne do isplatnog roka predložiti zadužnice sa kuponima kr. glavnoj državnoj blagajni u Zagrebu.

U hrvatsko-ugarskoj je nagodi ustanova § 21. zemljorazteretnom nametu promijenjena: Zakonom od 12. srpnja 1891. o promjeni § 21. zakonskog članka I. 1868., koji glasi:

„Prema sporazumku utanačenom između sabora kraljevine Ugarske s jedne strane i sabora kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije s druge strane, u § 70. zakonskoga članka I. 1867. odobrenom potvrđenom i posvećenom po Njegovom cesarskom i kraljevskom apoštolskom Veličanstvu promjenjuje se § 21. zakonskog članka I. od godine 1868. tako, da će unaprijed glasiti kako slijedi:

§ 21. Godišnja potreba za amortizaciju, ukamaćenje i za manipulaciju hrvatsko-slavonskog zemljorazteretnog duga pokriti će se do podpunog isplaćenja toga duga iz ujedi-

njenih hrvatsko-slavonskih izravnih poreza i zemljo-razteretnog prikeza, te će se ovoj potrebi odgovarajuće svote izdati blagajni hrvatsko-slavonskog zemljo-razteretnog ravnateljstva. Ova ustanova imade se već i kod obračuna uporaviti, koji će se obaviti sa Hrvatskom i Slavonijom za godinu 1890.

Glede višaka naraslih do 31. prosinca 1889. iz prihoda hrvatsko-slavonskih zemljo-razteretnih prikeza, kojih je iznos u zajedničkom sporazumku ustanovljen svotom od 2,660.000 forinti, odrediti će poseban zajednički zakon u smislu alineje 1. i 2. § 5. zakona od 27. studenoga 1880. Zajedničko jamstvo kraljevina krune Ugarske za ovaj zemljo-razteretni dug ostaje i nadalje u krijeosti.

U ovom je zakonu spomenuta odredba glede višaka učinjena: „Zakonskim člankom XXVIII. 1891. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora o upotrebljenju do 31. prosinca 1889. iz dohodaka hrvatsko-slavonskoga zemljo-razteretnoga nameta narasli suvišaka i o odkupu hrvatsko-slavonskoga zemljo-razteretnoga duga.

Slijede ustanove:

§ 1. Ministar financija ovlašćuje se, da do 31. prosinca 1889. iz dohodaka hrvatsko-slavonskoga zemljo-razteretnoga nameta narasli i u § 70. zakonskog članka XXX.: 1868. na rednjem načinom uzajamnim sporazumkom na 2,660.000 forinti ustanovljeni suvišak može u listnici za financije kao prelazni primitak (B. prelazni primitci poglavje I.) u korist zajedničkoga erara zaračunati dati i od ove svote u smislu stavke 1. i 2. § 5. zakonskoga članka LIV.; 1880. 1,197.000 forinti uz primjereni zaračunanje hrvatsko-slavonskoj zemaljskoj blagajni izručiti.

§ 2. Ministar financija ovlašćuje se nadalje, da može pristati na to, da hrvatsko-slavonska zemaljska vlada odkaže i odkupi u obveznicama hrvatsko-slovenskoga zemljo-razteretnoga duga izražene glavnice i privoljeti, da se mjesto odkupljenih obveznica na odgovarajući iznos glaseće nove, manje kamate noseće u smislu zakonskoga članka XXXII. :

1888. izdanim 4% ugarskim zemljo-razteretnim obveznicama slične, od poreza i pristoje proste obveznice izdadu.

§ 3. Za osiguranje potrebštine amortizacije i ukamaćenja izdati se imajućih novih obveznica određuje se iz hrvatsko-slavonskih izravnih poreza, i zemljo-razteretnih nameta izručiti se imajuće pokriće, te se zajedničko jamstvo zemalja krune ugarske razprostire i na ovaj zemljo-razteretni dug.

§ 4. Provedba ovoga zakona povjerava se ministru finančija. U hrvatskom je saboru stvoren zakon od 12. srpnja 1891. ob odkupu hrvatsko-slavonskoga zemljo-razteretnoga duga, koji glasi:

§ 1. Zemaljska se vlada ovlašćuje, da privolom zajedničkog ministra financija posjednikom zadužnica hrvatsko-slavonskoga zemljo-razteretnoga duga odkaže glavnicu izraženu u još neodplaćenim zadužnicama, kad zakon ovaj zadobjije krije post, te da u gotovu isplati cijelu nominalnu glavničnu vrijednost uvučenih zadužnica onim posjednikom zadužnica, za uvlaku opredijeljenih, koji nebi bili voljni primiti zadužnice nižih kamata, koje će se izdati prama § 3. ovoga zakona.

§ 2. Glavnica izražena u zadužnicama može se odkazati samo na dan dospjetka kamatnih kupona, a odakaz valja da se izvede bar tri mjeseca prije roka ustanovljena za odplatu.

Kad mine odkažni rok, prestaje i ukamaćivanje odkazanih zadužnica.

Vrijednost poslije odkazanoga roka dospjevajućih i manjkajućih kamatnih kupona valja odbiti od glavnice, koja da se odplati.

§ 3. Da se uzmognu uvući zadužnice zemljo-razteretnoga duga, mogu se u primjerenu broju izdati zadužnice ukamativne sa 4 postotka i oproštene od poreza i pristoje, te se tako zemljo-razteretni dug pretvoriti u dug jedinstven glaseći na austrijsku vrijednotu i podvrgnut odplaćivanju.

Potreba za odplaćivanje i ukamačivanje novih zadužnica ovako izdanih nesmije na godinu iznositi preko 347.000 forinti austr. vrijednosti.

§ 4. Nove zemljo-razteretne zadužnice izdavati će zemaljska vlada kao ravnateljstvo razteretne zaklade.

Pod njezinim nadzorom one će se manipulirati i odplaćivati. A da se osjegura potreba za odplaćivanje, opredjeliće se pokriće, koje će se izručivati iz hrv. slav. sjednjih, izravnih poreza i zemljo-razteretnih prikeza, te će za zemljo-razteretni dug i nadalje zajednički jamčiti sve zemlje ugarske krune.

§ 5. Nove zemljo-razteretne zadužnice valja, da se odplate za 68 godina, te je slobodno u tekstu njihovu obreći, da se one do 1. siječnja 1999. ne će u većoj mjeri ni odakzati ni izžrijebati.

§ 6. Provedba ovoga zakona povjeruje se banu kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije.

Naredbom kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade, kao zemljo-razteretnog ravnateljstva od 11. svibnja 1892. broj 156 jest na temelju citiranoga zakona od 12. srpnja 1891. ob odkupu hrvatsko-slavonskoga zemljo-razteretnoga duga odobrena osnova, po kojoj se sredstvom polugodišnjih žrijebanja počevši od 1. studenoga 1891. imadu izkupiti (amortizirati) 4% hrv. slav. zemljo-razteretne zadužnice. Žrijebanje je započelo 1. studenoga 1891., a vuče se redovno dvaput godišnje 1. svibnja i 1. studenoga. Zadnje žrijebanje pada 1. studenoga 1959. Glavnica je iznašala 8,073.000 forinti a. vr., a polugodišnji kamati sa izžrijebanim iznosom iznašaju polugodišnje oko 173.200 forinti.

Za vojničku se ženitbenu jamčevinu mogu posvetiti hrvatsko-slavonske zemljo-razteretne obveznice. Naputak o postupku, koji se ima slijediti kod vinkuliranja kao vojnička ženidbena jamčevina položenih obveznica hrvatsko-slavonsko zemljo-razteretnih obveznica kod isplaćivanja kamata i kod devinkuliranja istih, obnarodovan je u sborniku godine 1908. strana 451.

Zadužnice i obveznice privatnih zavoda.

Pravo izdavati založnice imaju prema zakonskom članku XXXVI.: 1876. zajedničkoga hrvatsko-ugarskoga sabora dioničarska društva kojim je u pravilima ustanovljen isključivo hipotekarni poslovni krug ili se poslovni krug polag pravila proteže na hipotekarni posao, zatim zadruge vlastnika nepokretnih dobara, koje su sklopljene radi podmirbe vlastitih vjeracijskih potreba.

Osim ustanova trgovačkog zakona (§§. 157. i 225) imaju pravila takovih dioničarskih društava i zadruga zadržavati uvjete, pod kojim se dozvoljuju hipotekarni zajmovi i postupak, kako se procjenjuje i ustanovljuje procjenbena vrijednost hipoteka.

Prije izdavanja založnica dužna su dioničarska društva i zadruge osnovati zakladu od barem četiri stotine hiljada kruna opredijeljenu za specijalnu sigurnost tih založnica i to naznačiti u svojim pravilima.

Zaklada opredijeljena za specijalnu sigurnost založnica služi jamčevinom za ukupno izdane založnice. Na jamčevnu se zakladu u opće, kao ni na njezine dijelove ne može voditi ovrha.

Za uloženje i oplodnju te zaklade mogu služiti:

1. Vrijednostni papiri službeno ubilježeni na burzi (založnice, državni papiri, obveznice).

2. Zajam na vrijednostne papire naznačene u prvoj točki do iznosa tri četvrtine njihove burzovne vrijednosti. Rok zajma nesmije teći preko tri mjeseca, ali se može produljiti iza dospjetka.

3. Eskomptovanje dospjelih vrijednostnih papira i kuponu ili eskomptovanje takovih, kojim rok dospjetka iznaša najviše tri mjeseca.

4. Eskomptovanje mjenica providjenih barem sa tri podpisa, kojim rok dospjetka iznaša najviše tri mjeseca.

5. Nabava nekretnina, obterećenih hipotekarnim tražbinama zavoda do visine svote, koja je potrebna za podpuno pokriće vlastite tražbine zavoda.

Onaj dio jamčevne zaklade, koji se upotrijebi za nabavu dobara polag citiranih točaka 1 do 4, pohrajuje se uvjek odijeljeno isuknje posebno od ostalog imetka hipotekarnoga zavoda.

Ako se opredijeljena zaklada za specijalnu sigurnost upotrijebi djelomice ili cjelinom za nabavu nekretnina u smislu navedene 5. točke, tada se u gruntovnici na listu B takove nekretnine sa uknjiženjem prava vlastništva hipotekarnoga zavoda istodobno zabilježi, da ta nekretnina sačinjava sastavni dio zaklade opredijeljene za specijalnu sigurnost založnica.

U tom su postupku gruntovne zabilježbe svi potrebni podnesci i isprave proste od biljegovine i pristojba. (Kocian; 1908. Biljegovnik i pristojbenik tar. čl. 12/79 sl. s) str. 479).

Brisanje prava vlastništva obavlja se ureda radi, čim se na takovu nekretninu uknjiži pravo vlastništva na drugoga vlastnika.

Hipotekarni zavod može obaliti zakladu opredijeljenu za specijalnu sigurnost založnica, ako prije toga prijavi nadležnom sudbenomu stolu upis i promjenu pravila.

Jamčevna se ta zaklada može obaliti samo u razmjeru tako, da preostali dio iza obavljene glavnice iznaša najmanje četiri stotine hiljada kruna, ter da iznaša barem dvadeseti dio ukupne svote onih založnica hipotekarnoga zavoda, koje se nalaze u prometu.

Ovlašteni hipotekarni zavodi smiju izdati založnice do visine svojih zajmovnih tražbina, koje su dozvoljene u smislu pravila i imaju podpuno pokriće u hipotekama.

Zajam je podpuno osiguran, kada uz eventualni gruntovnički teret uzeta vrijednost hipoteke polag procjene opredijeljene u pravilima u času podijeljene dozvole zajma iznaša najmanje dvostruki iznos zajmovne svote. Ako je nekretnina (hipoteka) obraštena šumom ili nasadjena vinovom lozom, tada joj procjenjena vrijednost ima iznašati barem trostruko više, nego li zajmovna svota i pred njom uknjiženi gruntovni teret.

Rudnici i zgrade opredijeljene za tjeranje obrta ne vrijede kao hipoteka u poslu sa založnicama.

Hipotekarni su zavodi dužni povući iz prometa svoje založnice u onom razmjeru, u kojem se uslijed odplate ili drugog razloga obali ukupni iznos njihovih hipotekarno osiguranih tražbina.

Tražbine hipotekarnih zavoda, koji su ovlašteni izdavati založnice, ostaju nepromijenjene u krijeponi i osuda, kada sam hipotekarni zavod kupi na sudbenoj dražbi nekretninu, koja je služila kao hipoteka.

Tražbine takove služe za pokriće založnica, dok se jedino na molbu hipotekarnog zavoda ne briše gruntovna zabilježba.

Ukupni iznos založnica, koje su u prometu, nesmije premašiti dvadesetero-struki iznos zavodske zaklade, opredijeljene za specijalnu sigurnost založnica.

Pojedini komadi založnica nesmiju glasiti na manju svotu od 80 kruna ili tomu odgovarajuće druge vrijednosti.

Hipotekarno osigurane zajmovne tražbine hipotekarnih zavoda, na temelju kojih ovlašteni zavodi izdaju založnice služe kao sigurnost za sve izdane založnice, na nje se ne može voditi ovrha niti u opće mogu steći prava treće osobe osim slučajeva realiziranja nastalog uslijed stečaja.

Ravnateljstvo hipotekarnog zavoda dužno se je brinuti da se ta pravna narav osiguranih zajmovnih tražbina u gruntovnici zabilježi istodobno sa uknjižbom za sigurnost služećega prava zaloga.

Sud određuje skrbnika za vlastnike založnica u slučaju ovrhe protiv zavoda. Ako sud ne odredi skrbnika, dužno je ravnateljstvo hipotekarnog zavoda odmah zamoliti nadležni sud, da imenuje skrbnika, čim dozna, da je odredjena ovrha.

U slučaju stečaja imaju se prije svih drugih tražbina namiriti vlastnikom založnica sve tražbine, koje proizlaze iz cijele imovine opredijeljene za sigurnost založnica.

Ukupna imovina odredjena za sigurnost založnica propaloga hipotekarnoga zavoda sačinjava posebnu gromadu,

te ju upravlja odbor vlastnika založnica i posebni skrbnik gromade, kojeg izabere takav odbor.

Ravnateljstvo hipotekarnoga zavoda dužno je svake pol godine polag pravila u listovima za društvene oglase eventualno u službenim novinama oglasiti izkaze, koji točno prikazuju:

1. ukupni iznos založnica po nominalnoj vrijednosti, koje su u prometu;
2. ukupni iznos hipotekarnih tražbina, koje služe kao sigurnost založnica;
3. vrijednost hipoteke, koja je prihvaćena kao temelj prigodom dozvole zajmova naznačenih u točki 2;
4. ukupni iznos opredijeljene zaklade za specijalnu sigurnost založnica kao i način, kako su prema ustanovama zakona uloženi pojedini dijelovi te zaklade.

Ovakav se izbor ima u roku od osam da nakon oglasana zajedno sa primjerkom novina, u kojim je otisnut oglas, predložiti nadležnom sudbenom stolu.

Pojedini vlastnik ili više vlastnika, koji posjeduju barem deseti dio od svih zavodskih založnica, što su u prometu, mogu zatražiti, da vještaci pregledaju poslovanje zavoda, te im priopće uspjeh poslovanja, ako svoje dionice i potrebne troškove za to polože pri nadležnom sudbenom stolu.

Deponirane založnice zadržaje sudbeni stol, dok se ne obavi pregledba.

Nadležni gradjanskih sud može osuditi na tri mjeseca zatvora ili globu do 2000 K članove ravnateljstva hipotekarnoga zavoda, ako propuste obdržavati temeljne ustanove zakonito odobrenih pravila, u koliko takovi čini ili propusti ne podpadaju pod udar kaznenoga zakona.

Štete, nastale uslijed propusta i zabranjenih čina, dužni su naknaditi članovi ravnateljstva, te za to solidarno jamče svojim imetkom.

Obveznice mogu izdavati dionička društva ili zadruge sa mjestom sjedišta u zemljama krune ugarske na temelju

njihovih tražbina ili vrijednosti u sličnim granicama i uz modalitete, kako je to opisano za izdavanje založnica.

Potanke zakonske ustanove za izdavanje obveznica sadržane su u zakonskom članku XXXII.: 1897. zajedničkog ugarsko-hrvatskog državnog sabora.

Jamčevna zaklada za posebno osiguranje obveznica ne može biti manja od šest milijuna kruna ili tri milijuna kruna prema vrijednosti tražbina, koje odredjuju ustanove § 2. citiranog zakonskog članka XXXII.: 1897.

Odkup (konverzija*) vrijednostnih papira.

Odkup se vrijednostnih papira provadja, kada se povače obveznice i kad se snizuje kamatnjak na obveznice koje su u prometu.

Vlastnicima obveznica se odkaže u obveznicama izražena glavnica. Ako posjednici obveznica nisu skloni na mjesto postojećih obveznica, koje se imaju uvući, priхватiti jednake obveznice sa umjerenijim kamatnjakom, tada će im se nominalna glavnična vrijednost uvučenih obveznica isplatiti u gotovom novcu.

Takovi odkazi padaju samo na prvi dan, kojega mjeseca i ne mogu glasiti na kraće vrijeme od tri mjeseca. Onaj dan, na koji pada odkaz, ima se barem tri mjeseca prije obnazadovati. Na odkazane obveznice ne pripadaju nikakovi daljni kamati nakon označenog dospjetka odkaznog roka.

Vrijednost se onih kupona, koji manjkaju do odkaznog roka, odbije od glavnice, kada se isplaćuje.

Pupilarna sigurnost.**

Pupilarna sigurnost postoji prema § 230. o. g. z. (obćega gradjanskoga zakona) kod nekretnina samo onda, ako

* Konverzija dolazi od latinske riječi conversio (converto) = obrtanje, okretanje; convertere (stvar) = preokrenuti, preobratiti, promijeniti, pretvoriti.

** Pupilarna je riječ latinska. Pupus, pi = dječak — pupillus, i = sirota dječarac bez roditelja, štićenik. Pupa, pae = djevojčica — pupilla, ae = sirota djevojčica bez roditelja. Pupillaris, adj. pupillus = sirotinjski.

osiguranjem uzevši u račun i možebitne predhodne terete nije opterećena kuća više od polovine, a posjedovanje ili zemljište više od dvije trećine svoje prave vrijednosti.

Suglasno sa obćim gradjanskim zakonom određuje nputak ob obavljanju sirotinjskih i skrbničkih poslova, izdan naredbom ministarstva pravosudja od 14. srpnja 1851. (Proglašen u z. z. i vl. l. kom. XVI. broj 128. strana 749.), što slijedi :

§ 44. Kad se uzajmljuje posebničkim osobama, sigurnost je onda zakonita, ako se po osiguranju sa uračunanjem starijih dugova ne otereti kuća preko polovice, a zemaljsko dobro ili zemljište preko dvije trećine svoje prave vrijednosti.

U zadužnici se mora takodjer uvijek govoriti, da je vjerovniku slobodno tražiti, da mu se povrati odma svakolika glavnica, ako mu se najdulje za šest nedjelja dana poslije propaloga roka ne isplate kamate, ili uko je ustanovljeno, da mu se na čestice ima isplaćivati glavnica, jedna čestica iste“.

Zakonita se najnižja (minimalna) vrijednost nekretnina i stvarnih prava ustanavljuje prema § 65. Kocian: Tumač finacijskim zakonima o biljegovini i pravnoj pristojbi strana 201. Zakonita, najnižja vrijednost, ispod koje se iznos temeljem odmjeranja pristojbe služeće vrijednosti prema ustanovi predidućega §-a 3. uzeti ne smije, jest:

1. Kod zemljištnoga posjeda dvadeseterostruki iznos u smislu zakonskoga članka XL. 1881. ustanovljenog katastralnog čistog prihoda; kod takovog zemljištnog posjeda ipak, ko leži u inundacionalnom* prostoru općine, spadajuće u svezu kojega društva za uredjenje voda, ili za odvodnju, ima se od čistog prihoda odbiti propisno ustanovljeni prinesak za uredjenje voda, ako samo ovaj trošak u smislu §§-a 7., 14. i 15. zakon. članka XLII. od godine 1881. nije već u obzir uzet kod ustanovljenja katastralnoga čistoga prihoda.

Inundacionalni dolazi od latinske riječi: „Inundatio — povodnja, poplava; nundo — zaplaviti, poplaviti.“

2. Kod najamnoj kućarini podpadajućih kuća:

a) u glavnom gradu Budimpešti šestnajsterostruki;

b) u staro-budimskom dijelu glavnoga grada Budimpešte, kao što u gradovima i općinama podpadajućim u smislu § 4. zakon. članka XXII. od godine 1868. obćenitoj najamnoj kućarini: petnajsterostruki;

c) drugdje dvanajsterostruki iznos u predidućoj godini temeljem najamne kućarine uzetoga čistoga prihoda.

3. Kod razrednoj kućarini podpadajućih kuća: šestdeseterostruki iznos u predidućoj godini odmjerene razredne kućarne skupa sa zemljo-razteretnim prinosom.

4. Kod dijelom razrednoj, dijelom najamnoj kućarini podpadajućih kuća: ukupni iznos polag točaka 2. i 3. ustanoviti imajućih se vrijednosti.

5. Kod manjih regalija: petnajsterostruki iznos u smislu zakonskoga članka XXII. od g. 1875. temeljem rentovnoga poreza uzetoga prihoda (§ 4. zakon. čl. XLV. g. 1887).

Iz svega citiranoga proizlazi u kratko ovo:

Mjerilo vrijednosti hipoteke jest dvadeseterostruki katastralni čisti prihod, a $\frac{2}{3}$ od toga predstavljaju pupilarnu sigurnost za zajmove.

Mjerilo vrijednosti za kuće je šestdeseterostruki iznos u predidućoj godini odmjerene razredne kućarne skupa sa zemljo-razteretnim prinosom, a polovica od toga iznosa predstavlja pupilarnu sigurnost za zajmove.

Ako k tomu, još i svjedočba nadležnog općinskog po-glavarstva ne umanjuje rečenih vrijednosti, tad se može smatrati podijeljeni zajam dovoljno osiguranim.

Kada usporedimo ustanove § 230. općeg gradjanskog zakona sa ustanovama određenim u zakon. člancima XXXVI. 1876. i XXXII. 1897. zajedničkoga ugarsko-hrvatskoga državnoga sabora za ovlaštena dioničarska društva i zadruga vlastnika nepokretnih dobara na izdavanje založnica i obveznica, to vidimo, da potonji traže za svoje zajmove veću sigurnost, nego li opći gradjanski zakon za pupilarne zajmove.

Na osnovi toga, što dioničarska društva za svoje založnice i obveznice pružaju veću sigurnost, nego li ju zahtjeva obći gradjanski zakon za pupilarne zajmove, određuju se naredbama bana kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije nabave založnica za plodonosno ulaganje novca pojedinih općina, korporacija, zaklada i drugih pod javnim nadzorom stojećih zavoda, kao što i novce sirotinjske, povjerbinske i depozitne.

Pupilarna je sigurnost i jamčevna prikladnost priznata za:

1. Založnice hrv. slav. zemaljske hipotekarne banke u Zagrebu naredbom od 11. srpnja 1892. br. 2602 Pr. Sbornik: 1892. strana 341.

2. $4\frac{1}{2}\%$ založnice hrv. slav. zemaljske hipotekarne banke u Zagrebu naredbom od 17. srpnja 1893. br. 11452 pravos. Sbornik 1893. strana 667.

3. $4\frac{1}{2}\%$ komunalne zadužnice hrv. slav. zemaljske hipotekarne banke u Zagrebu naredbom od 16. prosinca 1895. br. 5695 Pr. — Sbornik: 1895. strana 596.

4. 4% založnice i 4% komunalne zadužnice hrv. slav. zemaljske hipotekarne banke u Zagrebu naredbom od 7. studenoga 1902. broj 5.517 Pr. — Sbornik 1902. strana 693.

5. 4% i $4\frac{1}{2}\%$ založnice prve hrvatske štedionice u Zagrebu naredbom od 29. kolozza 1906. br. 51 Pr. Sbornik: 1906. strana 397.

6. $4\frac{1}{2}\%$ založnice hrv. eskomptne banke u Zagrebu naredbom od 20. kolovoza 1911. br. 2769 Pr. — Sbornik 1911. strana 813.

7. $4\frac{1}{2}\%$ založnice hrvatske zemaljske banke d. d. u Osjeiku naredbom od 10. studenoga 1911. br. 4249 Pr. — Sbornik: 1911. strana 962.

8. 5% založnice hrvatske zemaljske banke d. d. u Osjeiku naredbom od 3. prosinca 1912. br. 5127 Pr. — Sbornik: 1913. strana 109.

9. $4\frac{1}{2}\%$ zadužnice zajma slobodnog i kr. glavnog grada Zagreba naredbom od 15. veljače 1912. br. 308 Pr.

Kr. ug. ministrarstvo financije u Budimpešti odredilo je naredbom od 27. iipnja 1892. br. 30.062 vrijednostne papiere sposobne za jamčevine i žaobine (Vidi knjigu II. Smrekarov priručnik za političku upravu strana 282.) Dionička društva zadruge i zavodi, koji izdavaju založnice uz zakonitu pupilarnu sigurnost, naznačeni su u banskoj naredbi od 3. travnja 1899. br. 4821 Pr. — Sbornik 1899. strana 278.

Pupilarno su sigurni državni papiri, obveznice, založnice i zadužnice navedeni u knjigi I. Smrekarovog priručnika za politiku upravnu službu strana 806.

Prvi šumarski stručni opis i nacrt šuma na Velebitu i Velikoj Kapeli od Dalmatinske medje do Mrkoplja i Ogulina,

prvi šumski red za iste, prvo njihovo razdjeljenje u okružja, šumarije i čuvarije, prvi cjenik za drvenu gradnju iz njih, prve misli o pošumljenju primorskog krša itd.

Po orig. podatcima i nacrtima c. k. ratnog arhiva u Beču i dr., priobčio i vlastitim tumačenjima popratio **B. Kosović**, kr. zem. šum. nadz. II. raz.

(Nastavak).

III. Najpokornije i najposlušnije izvješće i opširni opis* o c. kr. militar-šumama, ležećima u austrijskom Primorju kako slavne otočke tako i djelomično ogulinske graničarske pukovnije,

u kojem se nalazi opisano ne samo pravo stanje šuma, nego se navadaju točno i vrsti drveća, koje u tim šumama rastu, kao i broj svih stabala u njima; koje izvješće je sastavljeno

* Ovaj opis zaprimljen je kod c. kr. dvorskog ratnog vijeća u Beču dne 31. srpnja 1766. pod brojem 829—4. Prepis istoga bio je po sastavljaču Ing.-Majoru Pierkeru dostavljen i karlovačkom sbornom zapovjedničtvu i tršćanskoj trgovackoj intendaturi. (Op. pisca).

na temelju previšnjeg naloga o pregledbi šuma i godine 1765. geometrički snimljenoga nacrt na licu mjesta.

Da bude opis razumljiviji podjeljen je nacrt u 14 dijelova i to na 12 districta, zatim na Podgorje tj. predjel na morskoj obali ležeći pod najvećim bregovima, te konačno na Senjsku dragu.

Prema tomu ču prije, nego se pustim u kazivanje o vrstima drveća i njihovo množini u pojedinim districtima, reći nješto o položaju i omedjašenju i o pravom stanju spomenutih šuma.

U izvješću o ličkim šumama spomenuo sam, da one na sjeveru graniče sa otočkima, no pošto su šume otočke velike, to moram dodati, da gornje šume graniče s juga sa ličkim šumama i ličkom medjom, prema istoku im je medja turska Bosna, buduć one na dva mjesta tu granicu diraju tj. na velikom brijezu Plešivica i kod jezera Galovac*. Prema sjeveru graniče one djelomice ogul. pukovnijom, a djelomice teritorijem Banco-Deputatije, koji teritorij otočke šume svojim svršetkom, a ogulinske šume svojim početkom skroz i skroz diraju. Prema zapadu graniče one sa jadranskim otočima Rab i Krk, te se protežu kao i ti otoci od jednog kraja do drugoga.

Sada slijedi pravi opis o rastu i stanju tih velikih, vrlo sklopljenih visokih šuma, koje se sasvim točno vide u priležećem nacrtu. Pošto rastenje naravnog pomladka u tamoznjem najoštijem podneblju i nepristupnom kamenitom silno strmom gorju, kao i strmim dolinama, koje više naliče koničnom kotlu nego dolini, nije baš najbolje, to se ipak u tom predjelu nalazi nebrojeno puno najvećih i najbiranijih stabala svake vrsti drveća zamjerne visine i debljine, kakovih se rijedko kada vidi. Osobito se takova nalaze u onim predjelima, u koje se nije nitko ufao zalaziti radi nezgodnog

* Tada je medja išla od Plitvičkih jezera na Plješivicu, te hrbtom toga brda dalje; vidi kartu Dr. S. Šrkulj: Zemljovid za histor. razvitak Hrvatske. Zagreb 1906. Taj komad je pripao Austriji 1791.

prilaza, te radi nepristupnih klisura i dubokih uvala; te iz kojih se nije nitko ufao izvoziti brodogradju ni ino gradjevno drvo, niti ga na rogom blagu izvlačiti, jerbo bi morao bez puteva i cesta drvo prevlačiti preko najstrmijih litica i uz silan trud, što je ali do sada propustio činiti i seljak, taj graničar-vojnik. Stoga i imade tude velika zaliha svakovrstnog drveća.

Naprotiv je na onima mjestima, na koja se lahko prići može, naročito u predjelu kraj mora, sva sila stabala neredovitom i nedozvoljenom sječom oborenio, kroz što je sva šuma tako uništena i iztrebljena, da u njoj samo još nješto malo gradje imade a to samo zato, jerbo je graničarski soldat ili Podgorac po svojoj slobodnoj volji unutra drvo sjekao, pa sad ovdje sad ondje svu silu drva oborio, bez da je od toga kakovu korist imao.

On je drvo, ako mu se nije svidilo ili ako se nije dalo lahko cijepati, pustio ležati, makar da se je ono dalo u kakvu drugu svrhu sasvim dobro upotrebiti. Tako je bez nužde ostavljano drvo da gnije i da guši sjeme pod sobom, a već je ono i kod obaranja takodjer puno mladika satrlo bilo.

Na taj način mora ne samo ova, nego i svaka druga šuma, pa bila ona i na najboljem tlu, malo po malo nestati, kada se dozvoli neredovito i neprestano u njoj sjeći, a kad se pri tom ne pazi na mlada stabalca. Onda će uzmanjkati valjanog drva i za ogrijev i za gradju naročito u onom predjelu prema moru, koji je kamenit. Bude li se pazilo, te samovoljna sječa drva obustavila i propisao dobar šumski red, po kojem nigdje u šumi bez naročite izdane dozvole i običajne doznake neće smjeti nitko oboriti niti stabalce, tada će ne samo u Podgorju živući graničarski vojnik, koji ne pozna zakona osim nužde, u pomanjkanju oranica naći iz šume svoju hranu, nego će se kroz to i šume čuvati i gojiti; one će davati mnogo i svakakvog gradjevnog drva i uz to se odgajati.

Dobro bi bilo i na to pomisliti, da se naročito goje takove

lijepo šume, koje su napunjene raznovrstnim lijepim visokim drvećem, jer su takove šume najbolje vrelo bogatstva i nemogu se nikad izcrpsti ako se zavede dobar red glede sječe i pomladbe njihove. Pa ako i ima ovdje puno takvih lijepih šuma od svake vrsti drveća kao hrastovine, favora, bresta, jasena, makljena, bukava, smreka, jelva, bora, jasike, lipe i lijeske i medju tima puno sječiva drva za brodogradnju i inu gradnju, to se u njima nalazi još skoro veća množina prestarog drveća, koje za ništa više nije nego za piljenje i daske, za vesla za malo i veliko brodovlje, za razne dužice, šindru, za obruče, za pepeljiku i ugljen, kao i za obično gorivo i cjepanice.

Za c. k. milit. erar bio bi veliki probitak, kad bi se to izkorišćivanje kako treba izvadjalo, te drvo u skladišta kraj mora stavarivalo. Tada se nebi imala samo znatna korist od prodaje, nego bi se iz šume iznijelo i prestaro, za gradnju više nesposobno drvo, koje je mladiku vrlo štetno, jer staro drveće vuče svu silu hrane na sebe, a ništa ili je malo ostavlja mladim stabalcima, kroz što ona, ako sasvim i neuginu, a ono toliko oslabe, da nemogu napredovati.

Stoga bi bilo vrlo važno, da se u tima šumama, koje su prenatrpane starim drvećem, najstrožije zabrani pod ma kojom izlikom sjeći mlado drveće, koje je u najboljoj snazi, a da se dozvoli sjeći samo prestaro dozrelo drvo i to samo uz predhodnu doznaku istoga po naročito u tu svrhu postavljenom „Waldbereiteru“ koji treba da ga oznakom providi. Tada se još mora postaviti lugar, koji će paziti da se šuma opet pomladjuje, te izsječena mjesta opet mladim drvećem podsadjuje. Na taj način neće nikada uzmanjkati valjanog gradjevnog drveta.

Pošto je prema previšnjem nalogu zadaća mapiranjâ i pregledbe šuma iznaći, gdje ima za gradnju sposobnog drva te paziti, da li ima u šumama prema moru ležećima dovoljna množina za brodogradnju sposobne hrastovine i gdje, kako je gdje dobra i gdje bolje raste, gdje je lakši izvoz i kako

je daleko od mora? to gledeć na tu svrhu navadjam to ovdje sasvim jasno i razjašnjujem mapama, u kojima sam povukao districte, te velim, da se u militarskim šumama nalazi ne samo puno hrastovine sposobne za brodogradnju, nego da se u njima nalazi još i koliko se hoće jarbola zanimjerne debljine i veličine naročito u Konjskoj dragi, koja je unešena u treći district, gdje ima dosta ravnih hrastovih stabala, ljestvica uzrasta, koja leže u tamnoj kamenitoj dragi, te se nebi mogla izvući bez puno truda i troška. No kada bi se načinili pravi putevi, dalo bi se tu hrastovinu u dva dana dovući u Sv. Juraj, makar se sad čini, da se nebi dala izvući.

Isto tako nalazi se u četvrtom districtu kod Kosinja, kojega su stari Dalmatinici zvali Bočaj, svakovrstnih velikih hrastova i to na uzvisinama Kosinjske kose i manjim brdašcima uz rijeku Liku. Ovi hrastovi nisu doduše za sada još veliki ali su najljepši mladik, te bi se danas sutra kad odрастu i kad se izgrade putevi, mogli lahko odvažati u Jablanac i sv. Juraj. Nadalje se za veliku i malu brodogradnju nalazi svih vrsti hrastova najljepše vrsti kod Kutereva i Strašna i to u petom districtu u dolini Goljak, a i u šestom districtu kod Krasna, koje mjesto se je prije zvalo Civitas speciosa. Dakle po dolovima i brdima ima hrastovine, a dala bi se extrahirati, kada bi se načinili pravi putevi ili takozvane „vlâke“ i to u Sv. Juraj ili Senj.

Primjećuje se, da najbiranijih smrekava ima u malo prije spomenutom predjelu, no nije ih lahko izvući radi nezgodnog teraina.

Isto tako ima dosta raznoličnih hrastova i u osmom districtu u najvećoj visini Senjskog bila prema Rosotru u velikim i malim Melnicama, ali još nisu izuzam malih iznimaka, za sjeću zrell, te ih još moramo ubrojiti u pomladak, a ne u stabalje. Kada oni izrastu, bit će i u blizini mora sva sila za brodogradnju sposobnog drva. Radi toga se mora ta šuma ostaviti netaknuta, dok neodeblja, a ona će

odebljati jer je tlo vrlo sposobno, samo ako se neposiječe izmedju njih rastuće drugovrstno drveće, jer bi ih tada svaki sjeveristočnjak ili bura u rastenju sprečavao ili uništio. I u Podgorju nalazi se dosta grbave hrastovine, pa premda je taj cijeli predjel skoro sav gol i pust, te nema ni drvlja ni zemlje, to ipak ima hrastova, o kojima će kao i o samom Podgorju posebno izvjestiti.

No prije nego što o tom što govorim moram naglasiti veliku potrebu izgradnje vlaka i izvoznih puteva. Misli li se iz tih šuma, u kojima ima sva sila različitog gradjevnog drva, korist crpiti, moraju se prije načiniti neobhodno potrebne ceste i vlake, da se gradja može nakon valjane doznake iz svih šumskih predjela izvesti na obalu morsku za vanjsku trgovinu prije nego na mjestu sagnjije. Ima doduše u tim predjelima puno puteva, koji bi se mogli uzeti za vlake, ali ti su u tako lošem stanju, da se jedva po njima pješice ići može, a kolima i teretom nebi se ni moglo prolaziti, pa hoće li se na korist zemlje izvažati drvo, to se moraju načiniti njeki novi putevi, a drugi dobro popraviti. Inače će te velike šume malo koristi davati, ako se neće iz njih dobro drvo i za gradju sposobna stabla nepokvarena i neoštećena izvući, nego ako će se pustiti, da se najljepše drvo pokvari i sagnjije. I Comercialwaldmeister Franzoni stavio je doduše predlog o tome, kako je neobhodno nuždno, da se načini njekoliko puteva u tom predjelu, i to u ličkim šumama tri u Porto Kovačicu, Karlobag i Cesaricu a iz otočkih šuma da se načine četiri glavna puta i to prema Porto Stinica, u u Sv. Juraj, Senj i u Povile, bez kojih se po njemu procijenjena i u predlog stavljena korist iz tih znatnih šuma inače nebi mogla postići. Radi toga je i pomenuti Comerz. Waldmeister i dao po riječkom zidarskom paliru Kollencu sastaviti troškovnik, koliko bi tih 7 puteva koštalo da se načine, a taj se je izjavio da bi stojali 66029 for. 49 nč., pa usporedi li se taj trošak vidi se, da bi trošak bio vrlo velik. No kako su meni okolnosti vrlo dobro poznate držim, da se ni s tima troškovima ni

najnuždniji putevi načiniti, i u dobro stanje postaviti mogli nebi. Pogotovo kad te novce erar daje, gledati će se, da se ceste brzo i ne trajno urede. Neće se kod toga zvati domaći nego strani radnici, koji iz poznatih razloga traže veću nadnicu nego bi ju po običaju tražiti smjeli, a to radi toga, jer ovdje težko žive, budući u onim mjestima, kuda bi imale prolaziti ceste, nema živeža ni pitke vode, nego se oboje mora iz daleka dobavlјati, što radnicima mora biti težko i smeta ih kod njihova posla. Radi toga moraju troškovi znatno prekoračiti proračun, što će se i vidjeti kad se putevi stave u red.

Pripominjem, da bi se pravljenje tih puteva moglo dati i u zakup, jer tada se nebi ti proračunski troškovi prekoračili, a možda bi i onaj, koji je troškovnik pravio, vrlo rado za taj novac puteve izgradio. On bi možda nastojao ne samo da neprekorači svotu nego i o tom, da načini za proračunatu svotu na oko što ljepež puteve, no on kod toga sjegurno nebi pažio da mu oni budu i trajni. On bi ih samo u toliko dobro naredio, da budu dobri dok ih preda, pa makar se oni već i nakon kratka vremena morali popravljati i makar taj popravak stojaо još jedanput toliko, koliko je sama gradnja puteva stajala.

Usporedi li se dakle korist i šteta, što bi se od toga mogla imati vidjet će se, da davanje gradnje puteva u zakup nebi bilo probitačno ni po zemlju ni po erar. Moje je stoga mnijenje, da nebi trebalo praviti suvišnih izdataka, nego da će biti za zemlju i za erar koristnije, ako se pravljenje najnuždnijih puteva prepusti graničarom-soldatom, te da im se poprijeko dade po 1 □^o 10 nč. i uz to orudje, koje bi militarsko graničarska kasa predujmila, dok neunidje korist od prodaje šume.

Na taj način ne samo da će se načiniti najbolji putevi, nego će se oni načiniti i na takovom mjestu, koje najbolje odgovara za put u dotičnom predjelu i koji su najprikladniji za izvoz drva a to stoga, što domaći bolje pozna šume nego stranac. On zna najbolje, kako se u tima šumama živi,

pa će se znati ukloniti težkom poslu, dapače će i onima koji posao nadziru pokazati, kuda da sa putem zavinu pokraj strmih pećina, da tako sebi i svojoj marvi izvoz olakšaju. Graničarski soldat će se i sam rado primiti pravljenja puteva kad uvidi, da se počimaju praviti putevi, koji će služiti njemu za dohodak i njegov probitak i da će si život zasladi boljom hranom. On će radi toga sam od sebe nastojati unaprediti posao i trajne puteve načiniti, da on i njegovi potomci nebudu kasnije morali puteve iz nova graditi i neprestano ih popravljati, nego da budu mogli lagodno za službom ići.

Ovi bi se putevi još lakše načinili kad bi se graničari morali u skupna sela naseliti. Time bi se poslužilo i zapovjedniku kumpanije, koji bi ih mogao lakše nadzirati, a oduzela bi se kroz to i skrovišta razbojnicima. Pojedinac se nemože braniti od razbojnika, nego im mora dati skrovište, a ovako u hrpi moći će se lakše od njih braniti. U tom slučaju nebi ni putevi propadali, jer bi ih graničari svakog sela morali svaki do svoga sela uzdržavati. No kod toga naseljivanja moralo bi se svagdje, a naročito u Podgorju paziti, da si svaki Podgorac načini cisternu i u nju svede kišnicu sa krova i dvorišta i da ju mora čisto držati, ili da po više kuća načine za sebe razmjerno velike zajedničke cisterne.

Obzirom na to navesti ću ovdje puteve, koje bi trebalo izgraditi u otočkoj kumpaniji, a koji bi služili za dobro iz-crpljivanje šume. Zatim ću navesti kuda bi ti glavni putevi trebali ići, da se može k njima načiniti zgodno i lahko postrane puteve iz uvala i sa bregova i što bi stojali, kad bi graničari dobili po gornjem predlogu 10 nč. po 1 □ hvatu. Prvi put bi morao ići iz Crnog padeža, kako se to i iz nacrta vidi, pod Lulovački vrh (Ljuljevac) kroz dolinu istoga imena na Otšaka brdo (Osoka?) Vrata u predjel Trolokve uzduž novo načinjenog puta u Dušikravu — u Porto Rakovicu, koji put bi bio 1300 hvati dugačak, pa kad bi posvuda bio

9 nogu širok, to bi računajuć 1 hvat □ po 10 novčica stojao 3250 for.

Drugi put iz gor. Kosinja kroz Srakinu dragu pod podnožje brda Kozjaka, tada preko brda Mali Golić kroz predjel Mirovo i Kačarice kroz Stiničku dragu u Porto Stinica. (Ovaj Porto Stinica je sieguran od svakog vjetra, a mogu se u njemu usidriti i najveći brodovi). Duljina mu je 15000 hvati, a stajao bi à 10 nč. 3750 for.

Treći iz Dol. Kosinja kroz dolinu Goljak kraj Bašina brega kroz Palež Dragu u selo Krasno, uzduž Krasnarske Dulibe kroz Plase do podnožja brda Visibabe na Bobovište uz Vječnu vodu (nepresušivo vrelo?), tada ispod bregova Tvrđovac i Bukovac u predjel Volarice i Rača, kroz Glinsku dragu u sjegurnu luku Sv. Jurja. Duljina mu je 19000 hvati a stajao bi po gornjem 4750 for.

Četvrti put iz Kutereva može se prema sv. Jurju svesti u najprvo spomenuti put (da se zaštede troškovi) osim, da bi se načinio još komadić iz Kutereva preko Kosinjskog vrha u Krasno. Duljina bila bi 2000 hvati, a stojaо bi 500 for.

Peti put imao bi se načiniti s one strane visokog Senjskog Bila, da se uzmogne i iz onih brda nad Otočcem drvo iscrpljivati. Imao bi se načiniti iz Otočca preko Kompolja i Rosotruna kroz Modruše, Crni Kal, Male i Velike Melnice i Stubalj preko Vratnika kroz Senjsku Dragu u Senj. Duljina mu je 21000 hvati ili u novcu 5250 for. po 10 nč. kvadrathvat računajuć. Ovdje se pripominje, da će, ako će se praviti glavna cesta preko Kapele i Brinja u Senj, odpasti kojih 5100 hvati. Neće li se ta praviti, morat će se graničaru dati za taj put 20 nč. za kvadrathvat, jer će oni na njekim mjestima, osobito na Vratniku i kroz Senjsku dragu, gdje gdje morati praviti dvostruko široku cestu.

Šesta vlaka imala bi se praviti sa visokih šuma brda

Kapele i to od podnožja Kapele kod Mokre preko Jezerana, Jelvice, mala Selca, Kamenice, Vodoteča, Tuževića, Ritovca, Mrzli dolca, Krivog puta i sela Krmplete preko predjela Osli (Oslje polje) u Senj, koji je dug 21500 hvati, a stajao bi 5375 for. Bude li se ali pravila novo započeta cesta preko Kapele i Brinja u Senj, onda će veliki dio toga puta odpasti, te će se brodogradja i drugo gradj. drvo moći tom glavnom cestom voziti.

Sedmi put predlaže se samo stoga, da se iz crnih šuma nad Krivimputem od male Javornice i Tisovca uzmogne izvući nuždna gradja, a taj bi se imao načiniti iz Krivog puta kraj Crkve sv. Marije snježne preko Krm-pota, Crno i Ledenice u zaljev Povile. Duljina mu je 11000 hvati, a troškovi 2750 for.

Ne manje nuždan je osmi i posljednji put u tom otočkom okolišu iz visokih šuma Velika Javornica i Bijele Stene preko Bjeljevine, Mošunja, brega Debelogrdo, Mala gora kroz Pleteno i Lupoglavu u Ledenice, te ga svesti u gore opisani sedmi put u zaljev Povile. Duljina mu je 10000 hvati, a trošak 2500 for.

Iz tog proizlazi, da ovi po meni predloženi putevi, kad bi se još 1500 for. izdalo za orudje i druge pripadke, nebi stojali više od 29625 for. Naproti pak, kada bi zidarski palir sa Rijeke Kollenc po mojoj osnovi puteve pravio, a po njegovoj cijeni od 24 nč. po hvatu, stojali bi ovi putevi 90000 for. bez onih što se još u Lici praviti imadu.

Ja sam ovdje predložio osam najnuždnjih puteva, koji nisu suvišni nego tek dostačni, a uz to će se morati graditi još pokrajni putevi, da se može drvo iscrpsti i iznutarnjosti šume, gdje je najbolje drvo. No te puteve neka grade oni, koji će drvo izvažati, jer bi se inače moralо praviti puteve iz svake uvale i sa svakog brijege. Stoga ne mogu pojmiti, kako da sedam predloženi puteva u Ličkoj i Otočkoj regimenti budu dostačni za prikladan izvoz drva k moru i od svakuda, kada ih eto treba osam samo u jednoj pukov-

niji, a niti ti nisu dostatni, da se drvo po njima od svakuda izveze.

Ovdje moram odmah spomenuti i to, da se mora prije dobro razmisliti je li ima u dotičnim zaljevima, u koja će se drvo svažati dosta mjesta, te da li bi se ta mjesta dala prirediti za otvorena skladišta ili da li bi bilo bolje sazidati skupocjenadrvna spremišta (magazine).

Moram priznati, da bi magazini bili puno sgodniji za čuvanje drva, nego otvorena skladišta, samo bi magazini morali imati dosta propuha. U takovima se magazinima drvo bolje uzdrži, dočim je u otvorenim skladištima drvo izvrženo kiši i suncu, a po tom i usušenju i gnjiloći. No ako se drvo neprestano prodaje i nedrži na zalihi, onda je bolje, da se nezidju skupocjena skladišta, koja bi se mogla samo u tom slučaju zidati, kad bi se drvo moralo dugo čuvati. Otvorena su skladišta već stoga prikladnija, što se drvo za prodaju mora u skladištima ovamo onamo prebacivati, pa se mora k njemu lako i pristupiti moći. Samo se drvo mora tako složiti, da mu kiša neškodi, a to se čini tako, da se metnu podloge i onda tako jedno preko drugoga složi, da ima zrak promaje. Uz to se može drvo pokriti krovom od okoraka, koji se dade opet lako skinuti. Inače bi se morali užasno veliki magazini praviti. Stoga nebi bilo pametno ista trošiti na ta spremišta.

Nadalje moram odgovoriti i na pitanje: bili bilo sgodno u tom predjelu načiniti pilane obzirom na to, što u njemu ima nebrojena množina stabala, koja bi se prije nego iztrunu mogla uporabiti za daske tim više, što se u ovom kraju puno raznovrstnih dasaka treba i traži, te bi se proizvodnjom istih koristilo ne samo eraru, nego i graničaru ili Podgorcu, a i šumi, koja bi se kroz to očistila od tih već prestarih stabala. No u cijeloj mapi nemogu naći prikladna mjesta sa tekućom vodom, na kojem bi se s uspjehom pila načiniti mogla, osim u okolici kod Otočca na vodi Švici, gdje i onako već odprije njekoje pile postoje. Nu i tu bi se samo malo pila moglo načiniti, jer je ondje u blizini samo malo šuma, a iz daleka je težak privoz, te bi se od pila malo koristi imalo.

Pošto sam do sada opisao visoke šume i njihovo bogatstvo na drvu, te korist, što bi se od njih imati mogla; hoću sada da se obratim k onom vrlo kamenitom pustom predjelu Podgorju i njegovoj plodnosti, te ču i o famo rastućoj gradji nješto obširnije reći. Naime ovaj uzki i dugački trak zemlje izpod najvećih brda Velebita, što leži uz more zove se Podgorje, a bio je pred kojih 80 god. obrašten najdebljom i najljepšom šumom, ponajviše hrastovinom. Danas je taj predjel sasvim pust i gol radi samovoljne i ne-redovite sječe, radi koje je sasvim nestalo stabalja. K tomu je doprinjeo mnogo i silni sjeveroistočni vjetar, koji u već rijedkoj šumi nije našao nikakve zapreke, nego je i ono drveće, što je bilo ostalo, silom izkorenio. Od žege u prah stvorenu zemlju je bura odpuhala, te cijeli taj predjel opustila tako, da na onim golim šiljastim liticama u obće ništa više rasti nemože.

Neobaziruć se na kamenito zemljište, trebalo bi se poskrbiti, da se barem na onim mjestima, gdje je jaka kiša sanjela zemlju, zasadi hrašće, jer ta vrst drva dobro još uspijeva u kameniom tlu. Isto tako treba se poskrbiti, da se u dragama zasadi ili zasije žir, pak će na taj način i morska strana Velebita biti s vremenom zelena i davati će gradju. Akoprem to zemljište nemože dati tako brzo i tako dobro stabalje kao druga plodna zemljišta, ipak se nesmije dvojiti, da će se uz dobru pazku ovdje uzgojiti ako i ne ravno, a ono barem grbavo drveće, koje se za brodogradju silno traži. Kroz to bi se dakle koristilo ne samo brodogradnji, nego i onoj sada pustoj okolici, jer će sa stabalja opadati list i pokriti zemlju, a vjetar će, kad stabla žirom rode, sam od sebe nasijavati one pećine i tako malo po malo opet tu kamenitu pustoš pretvoriti u hrastovu šumu.

Osobita pažnja morala bi se posvetiti koristi gradje i uzdržavanju šuma, da se u tom Podgorju, gdje još ima stabalja, kao i svima ostalima visokim šumama, unaprijedi rast mladića odstranjenjem prestarog stabalja, koje svojim gustim

listom guše mladik. Kiša pako nemože od gustoga lista, što leži na zemlji doprijeti do žila, kao ni zrak. Gdje pako list sagnjije od kiše, tu može voda do žilja i zrak, te će sitne žilice vući u sebe hranive soli, kroz to napredovati i debelo drvo postati. Ako li pako mladik nebi mogao niknuti, to se treba pomoći sijanjem i sadnjom sjemena, pa ako je tlo još kako mršavo i neplodno, treba izabrati sjeme od one vrsti drveća, koja je za tu vrst tla prikladna, a lako je znati, koje drvo je za koje tlo, jer to svaki prokušani šumar znade.

Na taj način uspjeti će sadnja, te neće manjkati ni šuma, ni čestite gradje. Osobita pažnja ima se posvetiti Podgorju, te u njemu mnogo žira svake godine zasijati, pa će za kratko vrijeme biti taj predjel pun lijepih hrastovih stabalaca. Osim od vjetra sjevero-iztočnjaka mora se mladik čuvati i od koza, jer jedno i drugo je mладiku vrlo štetno. Hoće li se dakle imati korist od prirašćujućih šuma ili od nasadjenih, te postići iz njih gradja, moraju se koze odstraniti, te seljaku prekobrojno držanje koza zabraniti, buduć one nevjerojatnu štetu mladoj šum nanašaju. One ne samo da brste izbojke i vrhove mladog stabalja, nego i istom iz zemlje niknuta drvca izčupaju.

Pošto moram navesti, gdje raste u Podgorju za gradju sposobna hrastovina i koji su dijelovi Podgorja obrasli i s kakovim vrstima drveća, navadjam sve to u opisu districta „Podgorje“, a vidi se to i u mapama*. Sada slijedi : (Nastavit će se)

Pokusni krčenja panjeva sa astralitom na imanju Jurjevac u Slavoniji.

Već se je više puta pokušalo predočiti, kako bi se razne radnje u gospodarstvu dale izvesti pomoću razprsnjivih tvari, s kojima nije pogibeljno baratati, i kroz to doskočiti nestašici radnih sila, kojih sve više i više manjka. I vidjelo se je, da bi se dalo time dosta postići, a što je glavno, nije se tu radilo samo o tome, da se doskoči nestašici radnih sila, nego i o tom, da li taj način ima još inih kakovih prednosti i da li je možebit jeftiniji.

Poznata tvrdka d. d. Dynamit Nobel izvela je dosta takovih pokusa sa novom razprsnjivom tvarju, koja se zove astralit, a s kojom

* Jedan dio orig. mape nalazi se u kr. zem. arhivu u Zagrebu, dočim se kopija cijele mape nalazi u c. kr. rat. arkivu u Beču, kako je to u uvodu ove razprave spomenuto. Op. pisca.

se sjegurno barata i to na Aladarovoj pustari kod Terezovca, kod Mikleuša u Slavoniji, u Putnoku u Ugarskoj, na dravskom otoku, Sarvašu i Čepinu kod Osijeka, Jurjevac kod Virovitice itd. Na dobru Jurjevac kraj Virovitice preduzeta su krčenja jako zakorenjenih hrastovih panjeva, pa se je time dobilo podatke, koji se mogu upotrebiti za sravnjivanje sa podatcima krčenja panjeva sa ručnom radnjom.

Iz tih podataka izpostavlja se, da je uspjeh krčenja panjeva astralitom na dobru Jurjevac bio obzirom na razne potežkoće i za-

Slika 1.

preke takav, da se može nakon tog pokusa sasvim sjegurno reći, da će krčenje tom razprsnjivom tvarju biti ne samo daleko brže i jeftinije od dosadanjeg ručnog krčenja, nego dapače, da će pokriti sve troškove i izdatke.

Na dobru Jurjevac krčeni su naime jako zakorenjeni hrastovi panjevi, kojima je uslijed prilika tla bilo žilje medjusobno izprepleteno. Radnici su obzirom na kratke dane, — bilo je to u mjesecu studenom, — tražili veliku nadnicu od 3 K na dan, jer su htjeli priliku izrabiti, kad im se je pružila, da mogu dobro zasluziti. Sami radnici bili su skroz neizvježbani, a počimali su raditi kasno u jutro, te svršavali posao već oko 5 sati po podne.

Pa ipak je uspjeh bio, kako smo spomenuli dosta povoljan, dapače tako povoljan, da će krčenje panjeva astralitom po svoj prilici sasvim iztisnuti dosadanje sporo i skupo krčenje panjeva pomoću ručnih težaka.

Da vidimo: Prvi dan je radilo na dobru Jurjevac 12 radnika do 5 sati po podne, a drugi dan do 11 sati do podne. Zemljište od 1·5 jutara bilo je pokrito sa 72 panja po jutru od poprečno 75 cm. promjera, a medju tima bilo je i takovih od 140 cm. Tlo je bila tvrda, žilava ilovača. Prvi dan je 12 radnika izkorenilo 68 panjeva sa 216 vrtanih škulja i 66·8 kg. astralita, a ostalih 36 panjeva su ti radnici već podminali. Drugi dan su i tih 36 panjeva izkrčeni do 11 sati

u jutro sa 106 navrtanih škulja i 33·6 kg. astralita. Pošto je bilo vremena, radnici su još i dalnjih 50 panjeva podminali, ali ih je u dalnjem radu sprečila kiša.

Bez obzira dakle na višeradnju, bila je izkrčena površina od 1·5 jutara.

Gosp. Hermann od hrv.-slav. zem. banke i gosp. Schumacher vlastnik imanja Jurjevac, izabrali su po njihovom vlastitom priznanju, navlaš tu površinu, da vide razliku izmedju cijene, što su ju tražili za krčenje glasoviti radnici „Ličani“ i troškova, što će koštati krčenje astralitom.

Pošto je pod svakim panjem već prema veličini panja i debljini žilja bilo bušeno više mina, to po odbitku troškova za pripravu mi-

nanja onih nared spomenutih 50 panjeva proizlazi, da je potrošeno za krčenje 1·5 katastr. jutra starog hrastika:

100·4 kg. astralita à 1·65 K =	166·10	
352 komada električnih pri-		
paljača . . . . à 0·10 K =	35·20	
352 kom. Special - kapsela		
à 0·033 K . . . . . =	11·60	
352 luknje nabiti i jame		
zagrnuti . . . . . =	32·—	
1 kg. žice (može se ope-		
tovano rabiti) . . . . =	1·—	
	Ukupno . . . K	245·90

ili po 1 katastr. jtru 163·92 K.

Da su bili dulji dani bilo bi se u isto vrijeme izašlo sa polovicom toga troška.

Uvaži li se, da radnici traže za krčenje slabijih panjeva po jtru 160, a jačih i po 200 K, dapače i više, to je očevidno, da je krčenje Nobelovim astralitom jeftinije. Povuku li se u račun i ostali faktori, koji su odlučni po čistu probit radnje, to ćemo vidjeti, da je uspjeh ovoga načina krčenja još daleko povoljniji, dapače, da ne samo da se njime pokriju svi troškovi, nego, da se još dobije i čistog profita.

G. Hermann i g. Schumacher kažu, da bi bili prisiljeni sa okolišnim žiteljima sklopiti slijedeću pogodbu:

Svatko, tko izkrči koji dio zemljišta, ima pravo uzeti si krčenjem dobiveno drvo, a osim toga da ima pravo kroz 2 godine na polovicu runa (priroda) sa dotičnog zemljišta.

Sravnimo li to sa troškovima krčenja astralitom, to izadje slijedeće: Kroz krčenje astralitom dobio se je na 1·5 jutara 56 pr. m. drva i to sitno razkomadanog, kojeg treba bez velike priredbe samo natovariti i kući odvesti ili ako to ne, a ono ga odpremiti u tvornicu tanina.

Ucjeni li se 1 pr. m. samo sa 2 K, to bi se dobilo za $1\frac{1}{2}$ jutra 112 K ili po jtru 74 krune i još k tome prištedila bi se polovica od dvije žetve. Kad bi se krčenje obavljalo kroz težake, onda ne samo da bi se platilo više za rad, nego bi se izgubilo na prihodu od žetve, jer se površina nebi mogla iste godine obraditi i požeti. Osim toga izgubilo bi se na drvu, jer Ličani nerazbijaju panjeve, te bi drvo iza njih moralo ostati neupotrebljeno i smetalo bi obradjivanje zemljišta.

Kad bi se krčilo astralitom, nebi bilo toga ni jednoga ni drugoga gubitka, jer bi se posao obavio brzo.

Računa li se, kako je to iz izkustva poznato, da 1 jutro novo izkrčenog šumskog tla doneše 9—15 met. centi kukuruza, poprečno dakle 12 m. c., te računa li se, da $\frac{1}{3}$ toga odpadne na troškove rada, to još uvjek preostane 8 m. c. kukuruza kao čista dobit, što čini à 13 K, ukupno 104 krune. Uzmu li se još k tome one 74 K od drva panjeva, to se pokazuje naprama krčenju po težacima profit od 178 krune.

Time bi se dakle ne samo pokrili troškovi za krčenje astralitom, nego bi se još dobio i neki suvišak.

Istina je doduše, da bi se krčenjem po težacima dobiveni panjevi mogli upotrebiti za gorivo, ali tada bi se oni morali svejedno minati, jer ih radnici nebi htjeli, a često ni mogli cijepati.

Velika i to vrlo važna prednost postigne se kroz krčenje astralitom time, što se iz zemlje izčupaju sve, dapače i tanke žile i što se razrahlji zemlja.

To nam najbolje predočuju po naravi snimljene slike.

Na slici 1. vidimo po težacima izkopane panjeve, koji kao velike necjepive kvrge okolo leže. Uz to se vide, kako još iz zemlje vire u njoj preostale kao ruka ili noge debele žile, koje da se zemljšte uzmognе poorati, moraju se još i dalje izkapati, što opet stoji dosta novaca. Kako se to neda dobro iz zemlje izvaditi, dogadja se i poslije toga, da često plug u zemlji za koju žilu zapne i slomi se, a blago samo se iztrga, uslijed nenadanog zapinjanja pluga.

Na slici 2. naprotiv vidimo tri panja izbačena i raztrgana astralitom, a vidimo, kako je i sve žilje izbočeno, te se može bez dalnjeg posla odstraniti, a zemljšte odmah orati.

Rukovanje sa tom novom razprsnjivom tvarju „astralitom“ jest sasvim sjegurno i nada sve jednostavno.

Astralitu neškodi ni zima, ni vrućina, on neće eksplodirati ni od vatre, ni od udarca, a niti od uzdrmanja, čega radi je ministarstvo dozvolilo, da se može odpremati željeznicom kao svaka druga obična roba.

Astralit eksplodira samo onda, ako se za to upotrebi posebna vrst paljača zvanih Specialkapsel. Ovi se opet mogu zapaliti pomoću električne ili pomoću korde, no elektrika je holja i sjegurnija.

U oktobarskom broju Forst u. Jagdzeutung-a godine 1913. bilo je opisano, da je poraba corde te upaljive vrpce bolje, nego paljenje električnom žicom, ali to je bilo krivo. Baš paljenje elektrikom je sgđnije i skroz sjegurno, omogućuje paljenje u času, u kom se hoće zapaliti i nestoji mnogo, dočim kord, ako se hoće njome spojiti više panjeva stoji razmjerno puno. Stoga se njome, radi uštednje troškova, upaljuje na jedanput samo panj po panj ili najviše dva na blizu stoeća panja.

Zato je corda prikladna za krčenje pojedinih panjeva, ali za više panjeva nije i to ne samo radi troškova za kordu, nego i radi toga, jer se kod toga načina mora svaki panj za sebe paliti i od njega bježati, a tim radnici gube vrijeme.

Jedino što kod paljenja sa elektrikom više treba jesu paljke, jer se treba kod paljenja elektrikom metnuti u svaku minu po jedan paljak, dočim je kod paljenja sa kordom dovoljno metnuti pod cijeli panj samo jedan paljak. Ali zato se mora opet kod paljenja kordom za svaki panj uzeti barem 1 mt. korde, a ta je nerazmjerno skupa.

Paljenje kordom je i pogibeljno, jer može korda pri mokrom vremenu zatajiti i tinjati, te pravovremeno minu nezapaliti, a kasnije kad se radnici približe iznenada opaliti i prouzročiti nesreću.

Kod paljenja električkom iskrom ide stvar lakše i spretnije. Svī panjevi se podminaju i spoje žicom, koje se krajevi utaknu u elektr. stroj. Onim časom, kad radnik pritisne na elektr. stroj, upale se sve mine najedanput i krčenje je gotovo. Radnici se prije toga mogu po volji polako udaljiti, jer radnik kod elektr. stroja dobro pazi, da li nema tko u blizini i pritisne tek onda, kad nema nikoga. Radi li se elektrikom, to nemože nitko kao kod korda iz igrarije ili zlobe zapaliti minu cigaretom ili šibicom.

Istina je, da je elektr. stroj nešto skupljii, ali se nemora kupiti, jer ako se nekrči puno, posudi stroj tvrdka Dynamit Nobel D. D.

Bilo je zanimivo gledati, kako tlo, sustav žilja i način polaganja mina razno djeluju na uspjeh minanja.

Svakako je u prvom redu nuždno, da se prosudi način zakorenjenja panja, a onda je glavno, da se jama nad astralitom dobro zarrpa i zbije. Srednja mina treba da dodje po mogućnostii sasvim pod panj, a nikoja mina da nedodje na rub panja ili izvan njega. Nad svakom minom mora biti drva.

Predaleko bi nas vodilo, da ovdje opisujemo još i potankosti načina minanja astralitom, jer to nije ni nuždno, buduć tvrdka Dynamit Nobel D. D. šalje o tom na zahtjev upute, a i vještake, koji će radnike uputiti.

Ovima redcima htjeli smo samo pokazati, da se krčenje panjeva astralitom izplati.

Možemo već sada javiti, da se za godinu 1914. spremi više krčenja astralitom i da će se taj način krčenja demonstrirati i pred učestnicima ovogodišnje glavne skupštine hrv.-slav. šum. društva, ako tomu nenastupe kakove vanredne zapreke.

C z a p e k, šumarnik.

Osobne vijesti.

Imenovanja. Naslovom i značajem šumarskog nadsavjetnika providjeni kr. šumarski savjetnik Julio Ulreich imenovan je previšnjim rješenjem Njegovog ces. i Apoštolskog kralj. Veličanstva, danim u Beču dne 30. siječnja 1914. kr. šumarskim nadsavjetnikom u VI. plaćevonom razredu.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je absolvente kr. šumarske akademije zagrebačke Branka Manojlovića i Slavka Zastavnikovića šumarskim vježbenicima u privremenom svojstvu sa sustavnom pripomoći i to prvoga kod kr. kotarske oblasti u Sisku, a drugoga kod one u Vrbovskom.

Ban kraljevina Hrvatske, Slavonije i Dalmacije imenovao je obćinskoga šumara u Trogiru, Slavka pl. Ožegovića, kr. kotarskim šumarom I. razreda u X. činovničkom razredu sa sustavnim berivima kod kr. kotarske oblasti u Gračacu.

Različite vijesti.

Tamanjenje ušenaca sa „Floria-Kvassia sapunom“. Taj sapun je dobro srestvo za tamanjenje ušenaca i drugih zareznika.

Jedna tvornica proizvadja kvasia-sapun, kao gotov preparat i prodaje ga uz cijenu od 3 K po kilogramu. Tko nabavi više dobije popust. Od toga se preparata ulije 20—30 g. u litru vode, (najbolje je uzeti kišnicu) i dobro smućka. Od ušenaca napadnute biljke poškrope se tom tekućinom, pri čemu se mora paziti, da se lišće i sa dolnje strane poškropi, jer se ušenci najradje tu zadržavaju. Škropljenje se opetuje odmah drugoga dana. Za škropljenje dobro je uporebiti kakvu štrcaljku.

F. C. B. 1912. N. P. K.

Br. 1438 — 1914.

Oglas dražbe stabala.

Kod podpisanih gradskog poglavarstva obdržavati će se pismenim putem dne 23. ožujka 1914. u 11 sati prije podne dražba od 277 hrastovih stabala izvaljenih i prelomljenih po vjetru u odjelima IX., X., XI., XIV. gradske šume Kotar, koja su vidljivo označena.

Ta stabla imadu prsnji promjer od 21—80 m., poprečni prsnji promjer 47 cm. sa drvnom gromadom od 507 m³. Izklična cijena je 12.675 kruna.

Obći dražbeni uvjeti:

1. Dražba će se obaviti jedino na temelju pismenih ponuda (offerta).
2. Ponude imadu biti dobro zapečaćene, te se primaju najkasnije do 11 sati po uredskom satu gore odredjenog dana.
3. U ponudi valja naročito iztaknuti, da su nudiocu svi dražbeni uvjeti dobro poznati i da ih u cijelosti prihvaca.
4. Ponudi treba priložiti 5% procjenbenje vrednosti u ime žaobine, koju će svotu dostalac imati kao jamčevinu nadopuniti sa 10% kupovnine.
5. Ponuda veže nudioca odmah, a gradsku občinu nakon potvrde dražbe po kr. zemaljskoj vladi.
6. Dostalac je dužan kupovninu uplatiti odmah nakon potvrde dražbe po kr. zemalj. vladi, čim o tom bude obaviešten.
7. Dražbeni uvjeti mogu se dozнати за vrijeme uredovnih sati kod gradskog poglavarstva u Petrinji.

Gradsko poglavarstvo.

U Petrinji, 8. ožujka 1914.

Zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu.

Broj 41803

IV.—4.

Natječaj.

U bosansko-hercegovačkoj šumarskoj službi popunit će se više nadlugarških mjesta.

Sa ovim namještenjem skopčan je XII. činovni razred sa plaćom godišnjih 1000 kruna, sa doplatkom godišnjih 364 krune i sa paušalom za putovanja godišnjih 300 kruna.

Ovo je namještenje isprva provizorno. Definitivno namještenje može uslijediti iza jednogodišnjeg besprijeckornog službovanja, odnosno ako je namještenik udovoljio propisima 5. točke natječaja.

Natjecatelji imadu dokazati sa valjanim ispravama:

1. da su bos.-herc. pripadnici ili državljeni jedne od dviju država monarhije (svjedodžba o pripadništvu, domovnica);
2. da su fizički sposobni za šumsku službu i u planini (uredovna liječnička svjedodžba);
3. da su udovoljili vojnoj dužnosti (vojničke isprave);
4. da su sa uspjehom svršili sarajevsku šumarsku školu ili kakvo drugo ovoj školi jednako šumsko učilište, te da su s uspjehom

položili ispit za šumsko-čuvarsku i tehničku pomoćnu službu (svjedodžbe);

5. da su vješti srpsko-hrvatskom ili kojem drugom slavenskom jeziku. U posljednjem slučaju obvezani su isti naučiti srpsko-hrvatski jezik najdulje u roku od jedne godine dana. O ispunjenju ove obveze ovisiti će, da li će dotični namještenici ostaviti u b. h. zemaljskoj službi i da li će biti imenovani u definitivnom svojstvu.

Molbenice imaju se predložiti bos.-herc. zemaljskoj vladi u Sarajevu najkašnje do konca mjeseca marta 1914. i to ili direktno ili ako su natjecatelji u državnoj službi namješteni, putem njihove predpostavljene oblasti.

Molbenice, koje se predlažu direktno ili putem koje bos.-herc. oblasti, potпадaju bos.-herc. biljegovnoj pristojbi od jedne krune po arku. Molbenice takvih natjecatelja, koji su namješteni u jednoj od dviju država monarhije, te koje budu predložene putem pretpostavljene oblasti, potpadaju što se tiče biljegovne pristojbe c. kr. austrijskim odnosno kr. ugarskim biljegovnim propisima.

Isprave, koje su ispostavljene u jednoj od dviju država monarhije, te su već biljegovane po c. kr. austrijskim odnosno kr. ugarskim biljegovnim propisima, ne potпадaju kao prilozi molbe daljnoj bos.-herc. biljegovnoj pristojbi. Za priloge, koji nisu isprave (dekreti, nevidirani propisi itd.) važe naprvo spomenuti propisi, tičući se biljegovanja molbenice.

Bos.-herc. biljegovna pristojba za priloge iznaša 20 helera po arku.

Biljgovna pristojba za priloge otpada u slučaju, ako su isti otprije biljgovani sa propisanim biljegom za priloge.

U pomanjkanju bos.-herc. biljega, imade se priklopiti spisu odgovarajuća svota u gotovom.

U smislu ustanova naredbe zemaljske vlade broj 113. Glasnik zakona i naredaba od godine 1911., koje se tiču primanja apsolvirana šumarskih učilišta u bos.-herc. zemaljsku službu i njihove daljne upotrebe, mogu biti unapredjeni ovako kvalificirani namještenici u slučaju sposobnosti i besprijeckornog službovanja samo do u XI. činovni razred.

100 jutara vlastitih kultura Garantirano najbolje kvalitete **Šumsko sjemenje, sjemenje od voćaka i sjemenje trava.** Mješavine sjemenja od trava. **Šumsko biljke, biljke za živice, divljače itd.** Ćetinjače, ruže, voćke i drveće za drvorede

Adalbert Faragó

Waldsamenklenganstalt und Baumschule k. u. k. Hoflieferant Zalaegerszeg (Ugarska)

Cjenici i ponude šalju se na zahtjev !

3-2

Šumarsko tehnička poslovница

u Zagrebu, Hercegovačka ul. 18./a.

Obavlja uredjenje šuma, revizionalne kao i sve poslove šum. gospodarstva.

Gyula Kuzma

Br. 12—4

diplom. šum inžinir, sudb. vještak.

Exote

Sjemenje: bijeloga i crnoga bora,
Smrekovo — arižovo

drveće

Br. 12—3.

Šandor Imre, Szekesfehervár
ns neudostizivi
Sandorovat pribuzdavati

Veleprodavaoc šumskog sjemenja i uzgajatelj biljka svih vrsti listača i četinjača moli da se već sada naruči za proljetnu sjetvu i sadnju potrebna količina sjemena i biljaka.

Sve
Ima
kvaliteta

Biljke

Biljke: javora, jasena, akacije i svih inih
vrstih listača

grmlje

Šumske biljke

vrlo lijepo, mnogo milijuna svake vrsti dobavlja c. kr. šumarnik **Rudolf Hacker, u Králové Hradci (Čechy)** iz vlastitih uzornih biljevišta. Osim toga nudjam vlastiti patentirani izum orudja za šumska biljevišta i to: **stroj za sijanje i presadjivanje biljka u biljevištu bilo četinjavog ili listnatog drveća itd.** Tražite cjenik.
Br. 3—3.

Sadržaj.

Strana

Novčane vrijednote. Pribrao Ivan Grčević, rač savjetnik. (Svršetak).	113—133
Prvi šumarski stručni opis i nacrt šuma na Velebitu i Velikoj Kapeli od Dalmatinske medje do Mrkopljā i Ogulina (Nastavak)	133—145
Pokusi krčenja panjeva sa astralitom na imanju Jurjevac u Slavoniji	145—150
Osobne vijesti: Imenovanja	150
Različite vijesti: Tamjanjenje ušenaca sa „Floria-Kvassia sapunom“.— Antorgan kao srestvo za sačuvanje drva	150—151
Oglas dražbe stabala. — Natječaj. — Oglas	151—152

Br. 12-3 Zlatna Kolajna sa izložbe u Parizu 1900.

Neuhöfer i sin (Neuhöfer & Sohn)

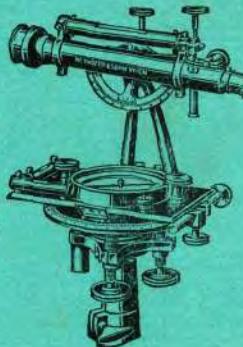
c. kr. dvorski mehaničar

Beč, V. Hartmaengasse 5.

Izrađuje pod jani-
stvom izvrstne iz-
rade i točne rekti-
fikacije

Bonsolne strojeve
sa optičkom distan-
mjerom.

Mjerače sto-
love. Perspek-
tiv ravnala.
Letve za nive-
liranje. Šu-
marske bou-
sole.

Promjerke

iz željeza i drva.

Mjeračke vrpce

iz platna ili očjela.

Planimetre itd. — Pantografe.

Brojne čekiće, aparate za prenasanje, crtala kao i
sve vrsti matematičnih strojeva i mjerila.

Sveudiljna zaliha svih vrsti mjeračkih strojeva i
pomagala.

Ilustrovani cjenici badava

Glavno zastupstvo za originalne
švedske prirastnjake (svrdlove).

Svi se popravci obavljaju najbolje
i u najkraćem roku.

